

Gönderim Tarihi: 12.01.2022

Kabul Tarihi: 25.04.2022

TEMETTUAT DEFTERİNE GÖRE YAZIR KÖYÜNÜN SOSYO- EKONOMİK DURUMU (1845)

Socio-Economic Status of Yazır Village According to the Dividend Book (1845)

Mustafa Ali UYSAL

Dr. Öğr. Üyesi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi,
Bucak Hikmet Tolunay MYO
mauysal@mehmetakif.edu.tr

ORCID: 0000-0002-7369-7385

Çalışmanın Türü: Araştırma

Öz

Temettuât defterleri, yazıldığı bölgenin nüfusu, arazisi, yetiştirilen toprak ürünleri, hayvan türleri ve sayıları, ekonomik ve ticari hayat vs. birçok konuda bilgiler vermektedir. Böylece herkesten gelirine uygun olarak vergi alınmıştır. Bu çalışmada 1845 yılı 9580 numaralı temettuât defteri esas alınarak Konya vilayeti, Hamid sancağı, Ağlasun kazasına bağlı Yazır köyünün sosyal ve ekonomik yapısı ile ilgili değerlendirmede bulunulmuştur. Öncelikle defterden Yazır köyünün nüfusu ile hane reislerinin adları, lakapları ve meslekleri hakkında bilgi edinmek mümkündür. 1845 yılında Yazır köyünün hane sayısı 12, tahmini nüfusu 60'tur. Köyde en çok kullanılan isimler Mehmed ve Hüseyin'dir. En çok, sifata ve fiziki özelliklere göre lakaplar kullanılmaktadır. Meslek olarak en çok ziraatçı bulunmaktadır. Köyde insanlar geçimlerini tarım ve hayvancılıktan sağlamaktadır. Köyde; buğday, arpa ve darı üretimi yapılmaktadır. En çok küçükbaş hayvanlar yetiştirilmektedir. Ayrıca çalışmada, köydeki hane reislerinin meslek gelirleri ile ödedikleri yıllık vergi çeşitleri ve miktarları da ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Temettuât, Yazır Köyü, Ağlasun, Sosyal Durum, Ekonomik Durum

Abstract

Temettuât notebooks provide information on many subjects such as the population of the region where it is written, land, cultivated land products, animal species and numbers, economic and commercial life, etc. Thus, tax was taken from everyone in accordance with their income. In this study, the social and economic structure of the Konya province, Hamid sanjak, and Yazır village of Ağlasun district was evaluated based on the dividend book number 9580 of 1845. From the Temettuât notebook, it is possible to obtain information about the population of Yazır village and the names, nicknames and professions of the household heads. In 1845, the number of households of Yazır village was 12 and its estimated population was 60. The most used names in the village are Mehmed and Hüseyin. Nicknames are mostly used according to adjectives and physical characteristics. There are mostly agriculturalists as a profession. People in the village earn their living from agriculture and animal husbandry. In the village; wheat, barley and millet are produced. Mostly, ovine animals are bred. In addition, in the study, the professional income of the household heads in the village and the types and amounts of annual taxes paid were also presented.

Keywords: Dividend, Yazır Village, Ağlasun, Social Status, Economic Status

1. GİRİŞ

Temettu; kâr etme, kazanma, temettuât ise; kârlar, faydalar anlamına gelmektedir (Devellioğlu, 1990, s. 1288). Temettü vergisi, herkesin yıllık gelirine göre devlete verdiği vergidir (Özdemir Kızıllan, 2008, s. 60). Temettü vergisinin adı daha sonra “kazanç vergisi” olmuştur (Pakalın, C. 3, 1983, s. 455). Temettü vergisinin kaydedildiği defterler Temettuât Defterleri olarak adlandırılmıştır (Bizbirlik & Atar, 2009, s. 39). Hane reislerinin gelirlerini tespit etmek amacıyla yapılan temettü sayımları, XIX. yy. ortaları Osmanlı sosyal ve iktisadi tarihi ile ilgili çok değerli bilgileri içermektedir. Bu defterlerin büyük çoğunluğu 1845 yılına aittir. Çok az sayıda 1840 yılına ait defterler de vardır (Kütükoğlu, 1995, s. 395-396).

Temettuât sayımlarındaki amaç, vergi sisteminde düzenleme yapmak, herkesin ödeme gücüne göre vergilendirilmesini sağlamaktır. Bu nedenle sadece vergi mükellefi kişiler kaydedilmiştir (Bütün, 2001, s. 12, 17). İçerik bakımından çok zengin olan Temettuât Defterlerinde hane reislerinin ismi, unvanı, mesleği, menkul ve gayri menkul malları (tarla, bağ, bahçe, dükkan, küçük ve büyükbaş hayvanları vb), yıllık gelirleri ve vergi ödemeleri bulunmaktadır (Öztürk, 2003, s. 288). Temettuât sayımlarını yapan tahrir görevlileri bütün hanelerin gelir kaynaklarını ayrıntılı bir şekilde yazmışlardır. Bu bilgiler doğrultusunda şehir ve kırsal alanlar ölçeğinde karşılaştırmalı değerlendirme yapılabilir. Temettuât defterleri Osmanlı sosyal ve ekonomi tarihinin daha iyi anlaşılması yönünde zengin içeriğe sahip özgün kaynaklardır (Bütün, 2001, s. 12-13).

Temettuât defterinde hane reislerinin ve vergi mükellefi olan nüfusun meslekleri açıkça kayıt altına alınmıştır. Hane reislerinin meslek bilgileri ismin hemen üstünde ve hafif eğik olarak yazılmıştır. İlk sırada genellikle köy imamları yer almaktadır (Kolay, 2018, s. 683). “Karye imamı”, “ziraatçı”, “çoban” gibi meslekler yazıldıktan sonra onun hemen soluna “bir senede vergisi” yazılmıştır. Onun solunda da “aşar olarak bir senede verdiği” ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Hane reislerinin isminin altında ise tarım arazileri, hayvan sayıları, yıllık gelirleri ve vergileri gibi diğer bilgiler bulunmaktadır.

Bu çalışmada BOA, ML.VRD.TMT.d (Maliye Varidat Temettuât Defterleri) kodlu, 9580 numaralı H. 1261/M. 1845 yılına ait temettuât defteri esas alınarak Konya vilayeti, Hamid sancağı, Ağlasun kazasına bağlı Yazır köyünün sosyal ve ekonomik yapısı ortaya konulmaya çalışılmıştır. 1845 yılı temettuât defterine göre Yazır köyü, Ağlasun kazasına bağlı 20 yerleşim biriminden biridir (BOA, ML.VRD.TMT.d..., 9580, s. 2-239). Defterin

ikinci sayfasının başında “Konya eyaleti mülhakatından Hamid sancağı kazalarından nefsi-i Ağlasun kazası ahalilerinin emlak ve arazi ve temettuatlarını mübeyyin defteridir” şeklinde başlık yer almaktadır. Başlıktan sonra, önce Ağlasun merkez kazasına bağlı mahalleler, daha sonra da köyler yazılmıştır. Defterin 90 ile 93. sayfaları arasında Yazır köyü bulunmaktadır. Defterin doksanıncı sayfasının başında “Karye-i Yazır Tabi-i Ağlasun” şeklinde başlıktan sonra ilk hanenin numarası ve hane sahibinin adı ile ona ait diğer bilgiler yer almaktadır. Temettuat defteri esas alınarak Yazır köyünün hane ve nüfusu ile birlikte köyde kullanılan isimler, lakaplar, meslekler, köyde yaşayan hane reislerinin tarım, hayvancılık ve mesleki gelirleri ile ödemiş oldukları vergileri tespit edilmiştir.

Günümüzde Burdur ili Ağlasun ilçesine bağlı bir köy olan Yazır, Burdur il merkezine 35 km, Ağlasun ilçe merkezine 6 km uzaklıktadır (https://tr.wikipedia.org/wiki/Yazır,_Ağlasun).

2. HANE SAYISI VE NÜFUSU

Temettuat defterleri, yerleşim yerlerinin hane ve nüfusunun belirlenmesi konusunda ana kaynaklardan birisidir. Defterlerde yalnız vergi mükellefi hane reislerinin isimleri olduğu için nüfusun tam tespiti mümkün olmamaktadır. Ancak hane sayısından hareket ederek tahmini nüfus belirlenebilmektedir (Yavuz, 2021, s. 25). 1845 yılında, Ağlasun kazasına bağlı Yazır köyünün hane sayısı ve tahmini nüfusu aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 1. 9580 Numaralı Temettuat Defterine Göre 1845 Yılında Yazır Köyünün Hane Sayısı ve Tahmini Nüfusu (BOA, ML.VRD.TMT.d..., 9580, s. 90-93)

Yerleşim Birimi	Hane Sayısı	Tahmini Nüfus (Hanex5)
Yazır Köyü	12	60

Tablo 1’de Yazır köyündeki nüfus bilgileri, hane sayısından hareket ederek, her hanede ortalama beş kişinin olduğu düşünülerek tahmini olarak verilmiştir¹. Buna göre 1845 yılında Yazır köyünün hane sayısı 12, tahmini nüfusu 60’tır. Toplamda Ağlasun kazası ve köylerinde 859 hane olup, bu hanelerde yaşayan toplam nüfus ise 4.295 kişi olarak tahmin edilmektedir (BOA, ML.VRD.TMT.d..., 9580, s. 2-239). Bu durumda Ağlasun kazasında yaşayan toplam nüfusun yaklaşık %1.40’ı Yazır köyünde bulunmaktadır.

¹ Bu ortalama Ömer Lütfi Barkan’ın genel nüfusu hesaplamak için kabul ettiği “hane x 5” formülü esas alınarak bulunmuştur. Ömer Lütfi Barkan, “Tarihî Demografi Araştırmaları ve Osmanlı Tarihi”, *Türkiyat Mecmuası*, Cilt: 10, İstanbul 1953, s. 12.

1831 yılı nüfus defterine göre Yazır köyünde 12 hanede 36 erkek nüfus yaşamaktaydı (BOA, NFS.d., 3237, s. 11). Erkek nüfus kadar kadın nüfus olabileceğini düşünürsek toplam nüfusun 72 olduğunu söyleyebiliriz. Böylece 14 yıl sonra 1845 yılında hane sayısında bir değişiklik olmazken nüfusta yaklaşık %17'lik bir azalma olduğu anlaşılmaktadır. 1896 yılı itibarıyla köyün hane sayısı 31'e, nüfusu 232'ye çıkmıştır (Uysal, 2020, s. 144). Bu durumda 51 yıl sonra nüfusta %287'lik bir artış olduğunu görmekteyiz.

Günümüzde Burdur ili Ağlasun ilçesine bağlı Yazır köyünün 2007 yılı nüfusu 392'si erkek, 409'u kadın olmak üzere 801'dir. Böylece 162 yıl sonra nüfusta 741 kişilik artış olmuştur. Ancak 2007 yılından sonra nüfusta azalma görülmektedir. 2020 yılı nüfusu 292'si erkek, 318'i kadın olmak üzere 610'dur (<https://www.nufusune.com/7138-burdur-aglasun-yazir-koy-nufusu>). Bu da bize son 13 yılda nüfusta 191 kişilik, yani yaklaşık %24'lük azalma olduğunu göstermektedir.

3. İSİMLER

Temettuât Defterinde vergi mükellefi hane reislerinin isimleri, babalarının adları veya lakaplarıyla birlikte yazılmıştır. “Köse Osman Oğlu Süleyman” örneğinde olduğu gibi bütün isimlerde “oğlu” kelimesi kullanılmıştır. 1845 yılında, Ağlasun kazasına bağlı Yazır köyünde hane reislerinin kullandığı isimler ve sayıları aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 2. 9580 Numaralı Temettuât Defterine Göre 1845 Yılında Yazır Köyünde Kullanılan Hane Reisi İsimleri (BOA, ML.VRD.TMT.d..., 9580, s. 90-93)

İsimler	Sayısı
Mehmed	3
Hüseyin	2
Mustafa	1
Osman	1
Halil	1
Ömer	1
Hasan	1
İbrahim	1
Süleyman	1

9580 numaralı Temettuât defterindeki bilgiler dikkate alındığında Yazır köyünde 9 farklı isim içerisinde en çok kullanılan isimler, 3'er adet ve %25 pay ile Mehmed, 2 adet ve %16.66 pay ile Hüseyin'dir. Mustafa, Osman, Halil, Ömer, Hasan, İbrahim ve Süleyman isimleri ise yalnız birer kişi tarafından kullanılmaktadır. Bu durumda vergi mükellefi hane reislerinin tamamının erkek olduğu anlaşılmaktadır. İsimlerin peygamber, halife ve

sahabe adlarından oluşması dini inancın etkisini göstermektedir.

4. LAKAPLAR

Yazır köyünde kullanılan lakapları sığata ve fiziki özelliklere göre lakaplar, mesleki lakaplar, dini ve sosyal durum bildiren lakaplar ve hayvan adlı lakaplar olarak sınıflandırabiliriz. En çok 6 kişi ile sığata ve fiziki özelliklere göre lakaplar kullanılmaktadır. İkinci sırada 3 kişi ile dini ve sosyal durum bildiren lakaplar, üçüncü sırada 2 kişi ile mesleki lakaplar yer almaktadır. Hayvan adlı lakap ise yalnız bir kişide bulunmaktadır. Tablo 3’de Yazır köyünde kullanılan lakaplar gösterilmiştir.

Tablo 3. 9580 Numaralı Temettuât Defterine Göre 1845 Yılında Yazır Köyünde Kullanılan Lakaplar (BOA, ML.VRD.TMT.d..., 9580, s. 90-93)

Sığata ve Fiziki Özelliklere Göre Lakaplar	İsmail Oğlu Kozak Mustafa, Toralı Mehmed Oğlu Hüseyin, Toralı Hüseyin Oğlu Mehmed, İkiz Ömer Oğlu Hüseyin, Köse Osman Oğlu Süleyman, Sarı Baş Ömer Oğlu Hasan
Mesleki Lakaplar	Mehmed Oğlu Mehmed Kethüda, Sipahi Mehmed Oğlu İbrahim
Dini ve Sosyal Durum Bildiren Lakaplar	Mehmed Oğlu Mehmed Efendi, Yusuf Oğlu Hacı Osman, Hacı İsmail Oğlu Halil
Hayvan Adlı Lakaplar	Dana Ali Oğlu Ömer

Tablo 3’e baktığımız zaman, sığata ve fiziki özelliklere göre lakap olarak Kozak, Toralı, İkiz, Köse ve Sarı Baş, mesleki lakap olarak Kethüda ve Sipahi, dini ve sosyal durum bildiren lakap olarak Efendi ve Hacı, hayvan adlı lakap olarak Dana kelimelerini görmekteyiz.

5. MESLEKLER

Temettuât Defteri’nde hane reislerinin isimlerinin yanında meslekleri de yazılmıştır. 1845 yılında Yazır köyünde 4 çeşit meslek tespit edilmiştir. Tablo 5’te Yazır köyünde bulunan meslek çeşitleri ve sayıları belirtilmiştir.

Tablo 5. 9580 Numaralı Temettuât Defterine Göre 1845 Yılında Yazır Köyündeki Meslek Çeşitleri ve Sayıları (BOA, ML.VRD.TMT.d..., 9580, s. 90-93)

Meslek Adı	Sayısı
Ziraatçı	9
Çoban	1
İmam	1
Hizmetkâr	1
Toplam	12

Tabloya baktığımız zaman Yazır köyünde kamu hizmeti görevi

yapan 1 imam ile şahsi işleri ile uğraşan 9 ziraatçı, 1 çoban ve 1 hizmetkâr bulunmaktadır. İlk sırada yazılmış olan köy imamı ve hatibi Mehmed Oğlu Mehmed Efendi vergiden muaftır. Mesleği çobanlık olan Toralı Hüseyin Oğlu Mehmed'in bir yıllık çobanlık geliri 800 kuruş, toplam geliri 820 kuruş olup, yılda 84 kuruş vergi vermektedir. Mesleği hizmetkârlık olan Dana Ali Oğlu Ömer'in bir yıllık hizmetkârlık geliri 800 kuruş, toplam geliri 840 kuruş olup, yılda 84 kuruş vergi vermektedir. 9 hane reisinin mesleğinin "ziraatçı" olması sebebiyle bu köydeki en önemli geçim kaynağının zirai faaliyetler olduğunu söylemek mümkündür.

6. TARIM

6.1. Mezru ve Gayri Mezru Toprak Alanları ve Gelirleri

Temettuât Defteri'nde hane reislerinin ekili tarlaları *mezru tarla*, ekili olmayan, boş bırakılan tarlaları *gayri mezru tarla* olarak yazılmıştır. 1845 yılında, Yazır köyüne ait mezru (ekili) ve gayri mezru (ekili olmayan) toprak alanları ve yıllık geliri ile ilgili bilgiler aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 8. 9580 Numaralı Temettuât Defterine Göre 1845 Yılında Yazır Köyündeki Mezru ve Gayri Mezru Toprak Alanları ve Gelirleri (BOA, ML.VRD.TMT.d..., 9580, s. 90-93)

Yerleşim Birimi	Hane Sayısı	Mezru Tarla Dönüm	Gayri Mezru Tarla		Toplam Tarla Dönüm	Hane Başına Ortalama Tarla		Kaza Toplamı İçinde %
			Yıllık Geliri (Kuruş)	Dönüm		Dönüm	Gelir	
Yazır Köyü	12	395	30785	160	555	46,25	2565,41	0,96

Tablo 8'de Yazır köyünde mezru (ekili) ve gayri mezru (ekili olmayan) tarlaların dönümleri ile yıllık gelirleri verilmiştir. Mezru (ekili) tarlalarda genellikle buğday ve arpa ekilmektedir. Yazır köyünde 12 hanede 395 dönümü mezru, 160 dönümü gayri mezru olmak üzere toplam 555 dönüm tarla vardır. Mezru tarlaların yıllık geliri 30785 kuruştur. Hane başına ortalama 46,25 dönüm arazi düşmektedir. Hane başına ortalama yıllık geliri 2565,41 kuruştur. Ağlasun kazasına bağlı 17 yerleşim biriminde 38.714 dönümü mezru, 18.677 dönümü gayri mezru olmak üzere toplam 57.391 dönüm tarla vardır. Yazır köyündeki arazilerin, bütün yerleşim birimleri arazileri toplamına oranı % 0,96'dır.

Mezru tarlasından en çok gelir elde eden hane reisi, 50 dönüm tarladan 4620 kuruş gelir elde eden İsmail Oğlu Kozak Mustafa'dır. İkinci sırada 50 dönüm tarladan 4282 kuruş gelir elde eden Yusuf Oğlu Hacı Osman, üçüncü sırada 50 dönüm tarladan 4081 kuruş gelir elde eden

Mehmed Oğlu Mehmed Kethüda yer almaktadır. Çobanlık yapan Toralı Hüseyin Oğlu Mehmed'in ve hizmetkârlık yapan Dana Ali Oğlu Ömer'in mezru tarlası bulunmamaktadır. En fazla tarlası olan hane reisleri, mezru ve gayri mezru olmak üzere toplamda 70'er dönüm tarlaya sahip olan İsmail Oğlu Kozak Mustafa ile Yusuf Oğlu Hacı Osman'dır.

6.2. Bahçe ve Bostan Alanları ile Gelirleri

1845 yılında, Yazır köyüne ait bahçe ve bostan alanları ile ilgili bilgiler aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 9. 9580 Numaralı Temettuât Defterine Göre 1845 Yılında Yazır Köyündeki Bahçe ve Bostan Alanları ile Gelirleri (BOA, ML.VRD.TMT.d..., 9580, s. 90-93)

	Dönüm	Yıllık Geliri (Kuruş)
Bahçe	10	900
Bostan	10	900
Toplam	20	1800

Yazır köyünde 10 hane reisi hem bahçe hem de bostan ile uğraşmaktadır. Her hane reisinin 1'er dönüm bahçesi ve 1'er dönüm de bostanı bulunmaktadır. Bahçe ve bostan alanlarının toplamı 20 dönümdür. Hane reisleri 1'er dönüm bahçeden 900 kuruş, 1'er dönüm bostandan da 900 kuruş olmak üzere toplamda yıllık 1800 kuruş gelir elde etmektedir.

7. HAYVANCILIK

Temettuât defterinde hane reislerinin sahip olduğu hayvanlar da kaydedilmiştir. Bu bilgilere baktığımız zaman Yazır köyünde yaşayanların, geçimlerini tarım ve hayvancılıktan sağladıkları anlaşılmaktadır. Buradaki hayvanları büyükbaş, küçükbaş, yük ve binek hayvanları olarak sınıflandırabiliriz. Bu hayvan türleri halkın toprağını işleyebilmesi için, ulaşımı sağlayabilmeleri için ve hayatın devamı açısından sağlıklı beslenebilmeleri için önemlidir.

7.1. Büyükbaş Hayvancılık

1845 yılında, Yazır köyünde bulunan büyükbaş hayvan sayıları ve yıllık gelirleri aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 10. 9580 Numaralı Temettuât Defterine Göre 1845 Yılında Yazır Köyünde Bulunan Büyükbaş Hayvan Sayıları ve Gelirleri (BOA, ML.VRD.TMT.d..., 9580, s. 90-93)

Büyükbaş Hayvanlar	Sayısı (Adet)	Yıllık Geliri (Kuruş)
Öküz	20	
Yoz İnek	2	

Düğe	10	
Buzağı	20	
Tosun	7	
Dana	4	
Sağman İnek	22	440
Sağman Camus	1	30
Toplam	86	470

Tablodaki bilgilere göre Yazır köyünde toplam 86 adet büyükbaş hayvan bulunmaktadır. Büyükbaş hayvanların öküz, yoz inek, düğe, buzağı, tosun, dana, sağman inek ve sağman camus olduğu görülmektedir. Temettuât Defterinde bu hayvanlardan yalnız sağman inek ve sağman camusun yıllık geliri belirtilmiştir. Diğer hayvanların gelirleri hakkında bilgi verilmemiştir. Sağman ineklerden yıllık 440 kuruş, sağman camusdan yıllık 30 kuruş gelir elde edilmiştir.

Yazır köyünde en çok bulunan büyükbaş hayvan sağman inek olup, toplam sayısı 22'dir. Sağman inekten sonra ikinci sırada 20'şer adetle öküz ve buzağı, üçüncü sırada 10 adetle düğe yer almaktadır. En az bulunan büyükbaş hayvan 1 adet ile sağman camusdur.

Yazır köyünde en fazla büyükbaş hayvana sahip olan hane reisi 12 adetle İsmail Oğlu Kozak Mustafa'dır. En az büyükbaş hayvana sahip olan hane reisi ise 2 adetle Toralı Hüseyin Oğlu Mehmed'dir.

7.2. Küçükbaş Hayvancılık

1845 yılında, Yazır köyünde bulunan küçükbaş hayvan sayıları ve yıllık gelirleri aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 11. 9580 Numaralı Temettuât Defterine Göre 1845 Yılında Yazır köyünde Bulunan Küçükbaş Hayvan Sayıları ve Gelirleri (BOA, ML.VRD.TMT.d..., 9580, s. 90-93)

Küçükbaş Hayvanlar	Sayısı (Adet)	Yıllık Geliri (Kuruş)
Sağman Koyun	45	180
Yoz Koyun	10	20
Sağman Keçi	400	650
Yoz Keçi	250	250
Oğlak	400	
Kuzu	45	
Toplam	1150	1100

Temettuât defterine göre Yazır köyünde bulunan küçükbaş hayvanlar sağman koyun, yoz koyun, sağman keçi, yoz keçi, oğlak ve kuzudur. Tablodaki bilgilere göre Yazır köyünde toplam 1150 adet küçükbaş hayvan bulunmaktadır. Yalnız 3 hanede küçükbaş hayvancılık yapılmaktadır. Bu hayvanlardan elde edilen toplam gelir ise 1100 kuruştur. Bu hayvanlardan oğlak ve kuzuların yıllık gelirleri yoktur. Diğer küçükbaş hayvanların yıllık gelirleri hakkında bilgi verilmiştir.

Yazır köyünde en çok bulunan küçükbaş hayvanlar 400'er adetle sağman keçi ve oğlaktır. İkinci sırada 250 adetle yoz keçi, üçüncü sırada 45'er adetle sağman koyun ve kuzu yer almaktadır. En az bulunan küçükbaş hayvan ise 10 adetle yoz koyundur.

Küçükbaş hayvanlardan elde edilen yıllık gelir bakımından sağman keçi 650 kuruşla ilk sırada, yoz keçi 250 kuruşla ikinci sırada, sağman koyun 180 kuruşla üçüncü sırada yer alırken, yoz koyun 20 kuruşla son sırada yer almaktadır.

Yazır köyünde en fazla küçükbaş hayvana sahip olan hane reisi 760 adetle Sarı Baş Ömer Oğlu Hasan'dır. İkinci sırada 225 adetle İsmail Oğlu Kozak Mustafa, üçüncü sırada 155 adetle Hacı İsmail Oğlu Halil yer almaktadır. 9 hane reisinin küçükbaş hayvanı bulunmamaktadır.

Küçükbaş hayvanlardan en fazla gelir elde eden hane reisi 570 kuruş ile Sarı Baş Ömer Oğlu Hasan'dır. İkinci sırada 345 kuruş gelire İsmail Oğlu Kozak Mustafa, üçüncü sırada 185 kuruş gelire Hacı İsmail Oğlu Halil yer almaktadır.

7.3. Yük ve Binek Hayvanları

1845 yılında Yazır köyünde bulunan yük ve binek hayvan sayıları ve yıllık gelirleri aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 12. 9580 Numaralı Temettuât Defterine Göre 1845 Yılında Yazır köyünde Bulunan Yük ve Binek Hayvan Sayıları ve Gelirleri (BOA, ML.VRD.TMT.d..., 9580, s. 90-93)

Yük ve Binek Hayvanları	Sayısı (Adet)	Yıllık Geliri (Kuruş)
Merkep	11	25
Katır	2	
Bargir	8	
Tay	7	100
Sıpa	1	
Kısrak	8	327
Yoz Kısrak	1	
Toplam	38	452

Temettuât defterine göre Yazır köyünde bulunan yük ve binek hayvanları merkep, katır, bargir, tay, sıpa, kısrak ve yoz kısraktır. Tablodaki bilgilere göre Yazır köyünde toplam 38 adet yük ve binek hayvanı bulunmaktadır. Bu hayvanlardan merkep, tay ve kısraktan 452 kuruş gelir elde edilmektedir. 11 adet merkepten elde edilen toplam gelir 25 kuruştur. Bu geliri yalnız 1 hane reisi 1 merkepten sağlamıştır. Diğer hane reislerine ait merkeplerin geliri bulunmamaktadır. 7 taydan elde edilen toplam gelir 100 kuruştur. Bu geliri yalnız 1 hane reisi 1 taydan sağlamıştır. Diğer hane reislerine ait tayların geliri bulunmamaktadır. 8 kısraktan elde edilen toplam gelir 327 kuruştur. Bu geliri 5 hane reisi sağlamıştır.

Yazır köyünde en çok bulunan yük ve binek hayvanı 11 adetle merkeptir. İkinci sırada 8'er adetle bargir ve kısrak, üçüncü sırada 7 adetle tay yer almaktadır. Sıpa ve yoz kısrak 1'er adet bulunmaktadır. 1 hane reisinin 8 adet, 1 hane reisinin 6 adet, 2 hane reisinin 5'er adet, 2 hane reisinin 4'er adet, 5 hane reisinin 2'şer adet, 1 hane reisinin de 1 adet yük ve binek hayvanı bulunmaktadır.

Yazır köyünde en fazla yük ve binek hayvanına sahip olan hane reisi 8 adetle İsmail Oğlu Kozak Mustafa'dır. İkinci sırada 6 adetle Mehmed Oğlu Mehmed Kethüda, üçüncü sırada 5'er adetle Toralı Mehmed Oğlu Hüseyin ve Toralı Hüseyin Oğlu Mehmed yer almaktadır. En az yük ve binek hayvanına sahip olan hane reisi ise 1 adetle Dana Ali Oğlu Ömer'dir.

8. ARICILIK

1845 yılında, Yazır köyünde bulunan arı kovanı sayıları ve gelirleri ile hane başına düşen kovan ve gelir oranları aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 13. 9580 Numaralı Temettuât Defterine Göre 1845 Yılında Yazır Köyünde Bulunan Arı Kovanı Sayıları ve Gelirleri (BOA, ML.VRD.TMT.d..., 9580, s. 90-93)

Arı Kovanı Bulunan Hane No	Kovan	
	Adet	Geliri (Kuruş)
2	5	22,5
3	20	90
Toplam	25	112,5

Tabloya bakıldığı zaman Yazır köyünde 2 hanenin arıcılık ile uğraştığı, toplam 25 adet arı kovanının bulunduğu, hanelerin bu işten yılda toplam 112,5 kuruş gelir elde ettiği görülmektedir. Bu durumda bir adet arı kovanının yıllık geliri 4,5 kuruştur. Yazır köyünde en fazla arı kovanına sahip olan hane reisi 20 adet ve yıllık 90 kuruş gelire Yusuf Oğlu Hacı Osman'dır. İkinci sırada 5 adet ve 22,5 kuruş gelire Mehmed Oğlu Mehmed Kethüda yer almaktadır.

9. VERGİSİ VE TEMETTUÂTI

9580 numaralı Temettuât Defterine göre Yazır köyünde bulunan 12 hane reisinden alınan toplam vergiler ve temettuâtlar aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 14. 9580 Numaralı Temettuât Defterine Göre 1845 Yılında Yazır Köyünün Vergileri ve Temettuâtları (BOA, ML.VRD.TMT.d..., 9580, s. 90-93)

Yerleşim Birimi	Hane Sayısı	Vergisi	Temettuâtı	Hane Başına Düşen Gelir
Yazır Köyü	12	4240	33013	2751,08

Yazır köyündeki 12 hanenin toplam temettuâtı 33013 kuruş olup, toplam vergisi ise 4240 kuruştur. Hane başına düşen gelir ise 2751,08 kuruştur. 4605 kuruş ile en çok gelir elde eden hane reisi İsmail Oğlu Kozak Mustafa'dır. İkinci sırada 4575 kuruş ile Sarı Baş Ömer Oğlu Hasan, üçüncü sırada 4431 kuruş ile Yusuf Oğlu Hacı Osman yer almaktadır. Bu 3 kişi 644'er kuruş ile en çok vergi veren hane reisleridir. En az gelire sahip hane reisi 820 kuruş ile Toralı Hüseyin Oğlu Mehmed (Çoban)'dir. En az vergi veren hane reisleri ise 84'er kuruş ile Dana Ali Oğlu Ömer (Hizmetkâr) ve Toralı Hüseyin Oğlu Mehmed (Çoban)'dir. Mehmed Oğlu Mehmed Efendi'nin 1533 kuruş geliri olmasına rağmen köy imamı ve hatibi olduğu

için vergiden muaftır.

10. AŞAR (ÖŞÜR) VERGİLERİ

Onda bir anlamına gelen öşür, toprak ürünlerinden alınan bir vergidir. Öşrün çoğulu aşardır (Pakalın, C. I, 1983, s. 96). Öşür Müslümanlardan alınmakta ve mülk topraklarının ürünlerinin zekâtını ifade etmektedir. Öşür adı altında alınan vergiler ziraî vergilerdir. Beşte birden onda bire kadar değişen oranlarda alınmıştır. Bu vergiler tahıl ve bakliyatta mal olarak tahsil edilmiştir. Vergilerin çoğunu buğday, arpa ve çavdardan alınan öşür oluşturmaktadır. Bunun yanında bağ, bahçe, bostan ve arı kovanından alınan vergiler de vardır. Öşrün oranı toprağın verimine, sulama şartlarına, ürün çeşitlerine, yerel örf ve âdetlere göre değişiklikler göstermektedir. Bu oranlar çoğu zaman onda biri aşmaktadır. Üretimi teşvik amacıyla hububat dışında dut, pirinç, kendir, kenevir, pamuk, susam, zeytin gibi bitkilerin üretiminden alınan öşür oranları daha az tutulmuştur. Bütçenin en temel vergilerinden olan öşür, devlet gelirlerinin yaklaşık dörtte birini oluşturmuştur (Tabakoğlu, 2007, s. 101-102)

10.1. Hububat Aşarı

Temettuât defterinde, hububatlardan alınan aşarların hem kile olarak karşılığı hem de kuruş olarak karşılığı yazılmıştır. Hububatlardan hıntanın (buğdayın) kilesinden 8 kuruş, şair (arpa) ve darının kilesinden 5'er kuruş aşar alınmıştır. Yazır köyünde bulunan hanelerden alınan toplam yıllık hububat aşar (öşür) vergileri ve bu vergilerin hanelere dağılımı aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 15. 9580 Numaralı Temettuât Defterine Göre 1845 Yılında Yazır Köyünde Hanelere Göre Ortalama Hububat Aşarı Dağılımı (Kuruş) (BOA, ML.VRD.TMT.d..., 9580, s. 90-93)

Hububat	Yıllık Aşar Miktarları		Yıllık Aşarın Hanelere Göre Dağılımı (Kuruş)
	Kile	Kuruş	
Hınta (Buğday)	107	856	71,33
Şair (Arpa)	75	375	31,25
Darı	50	250	20,83
Toplam	232	1481	123,41

Yazır köyünde toplam buğday (hınta) üretimi 107 kile olup, en fazla buğday üretimi yapan kişi 15 kile ile İsmail Oğlu Kozak Mustafa'dır. Toplam arpa (şair) üretimi 75 kile olup, en fazla arpa üretimi yapan kişiler 11'er kile ile İsmail Oğlu Kozak Mustafa ve Yusuf Oğlu Hacı Osman'dır.

Toplam darı üretimi 50 kile olup, en fazla darı üretimi yapan kişi 8 kile ile İsmail Oğlu Kozak Mustafa'dır.

Tabloda görüldüğü gibi Yazır köyündeki 12 haneye ait toplam 232 kile karşılığı 1481 kuruş aşar vergisi bulunmakta ve her haneye ortalama 123,41 kuruş aşar vergisi düşmektedir. Hıntadan (buğdaydan) 107 kile karşılığı 856 kuruş, şairden (arpadan) 75 kile karşılığı 375 kuruş ve darıdan 50 kile karşılığı 250 kuruş aşar vergisi alınmaktadır. Yazır köyünde en fazla aşar vergisi ödeyen hane reisi 215 kuruş ile İsmail Oğlu Kozak Mustafa'dır. İkinci sırada 202 kuruş ile Yusuf Oğlu Hacı Osman, üçüncü sırada 192 kuruş ile Mehmed Oğlu Mehmed Kethüda yer almaktadır. Yazır köyünde aşar vergisi ödemeyen iki kişi bulunmaktadır. Bunlar Toralı Hüseyin Oğlu Mehmed (Çoban) ve Dana Ali Oğlu Ömer (Hizmetkâr)'dir.

10.2. Diğer Aşarlar

1845 tarihli temettuât defterine göre, bahçelerden ve bostanlardan dönüm başına 3 kuruş ile 4 kuruş arasında aşar alınırken, 2 arı kovanından 1 kuruş aşar alınmıştır. Yazır köyünde bulunan hanelerden alınan toplam yıllık bahçe ve bostan aşar (öşür) vergileri ve bu vergilerin hanelere dağılımı aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 16. 9580 Numaralı Temettuât Defterine Göre 1845 Yılında Yazır Köyünde Hanelere Göre Ortalama Bahçe ve Bostan Aşarı Dağılımı (Kuruş) (BOA, ML.VRD.TMT.d..., 9580, s. 90-93)

	Yıllık Aşar Miktarları		Yıllık Aşarın Hanelere Göre Dağılımı (Kuruş)
	Dönüm	Kuruş	
Bahçe	10	36	3
Bostan	10	34	2,83
Toplam	20	70	5,83

Yazır köyünde 12 hane bulunmasına rağmen 10 hane reisi hem bahçe hem de bostan için yıllık aşar vergisi ödemektedir. Tabloda görüldüğü gibi Yazır köyündeki 10 haneye ait toplam 20 dönüm bahçe ve bostan karşılığı 70 kuruş aşar vergisi bulunmakta ve her haneye ortalama 5,83 kuruş aşar vergisi düşmektedir. Bahçeden 10 dönüm karşılığı 900 kuruş gelir elde eden hane reisleri 36 kuruş, bostandan 10 dönüm karşılığı 900 kuruş gelir elde eden hane reisleri 34 kuruş aşar vergisi vermektedir.

Ayrıca 1 hane reisi yıllık 22,5 kuruş gelir elde ettiği 5 kovan karşılığı 2,5 kuruş, 1 hane reisi de yıllık 90 kuruş gelir elde ettiği 20 kovan karşılığı 10 kuruş vergi vermektedir.

11. AĞNAM VERGİSİ

Temettuat Defteri'nde "Rüsum-u Ağnam" olarak geçen Ağnam Vergisi küçükbaş hayvanlardan alınan bir vergidir. Ağnam resmi hesaplanırken kuzulu koyun, kuzusuyla beraber, oğlaklı keçi oğlağıyla beraber sayılmaktadır. Yani oğlağından veya kuzusundan ayrıca vergi alınmaz. Fâtih Kanunu'na göre 3 koyundan bir akçe alınırken daha sonra iki koyundan bir akçe alınmasına karar verilmiştir. Ancak bölgelerin özelliklerine göre değişebilmektedir. Bazı bölgelerde üç koyundan bir akçe alınırken, bazı yerlerde koyun başına 1'er akçe alınmaktadır. Ağnam resmi özellikle koyun besiciliği yapan konar-göçer Türkmen ve Yörük cemaatleri için önemliydi. Konar-göçerler de iki koyuna bir akçe vermekte idiler (Çağatay, 1947, s. 485-486; Emecen, 1988, s. 478).

Yazır köyünde ağnam vergisi veren hane sayısı 3'tür. Bu vergi 2 keçiden 1 kuruş olarak alınmıştır. En çok ağnam vergisi veren hane reisi Sarı Baş Ömer Oğlu Hasan olup, 355 keçi karşılığı 177,5 kuruş vergi vermektedir. İkinci sırada yer alan İsmail Oğlu Kozak Mustafa 260 keçi karşılığı 130 kuruş, üçüncü sırada yer alan Hacı İsmail Oğlu Halil 90 keçi karşılığı 45 kuruş vergi vermektedir. Yazır köyünde yıllık toplamda 705 keçi karşılığı 352,5 kuruş vergi alınmıştır.

12. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Bu çalışma Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunan H. 1261 (M. 1845) yılı 9580 numaralı temettuat defteri esas alınarak hazırlanmıştır. Konya vilayeti, Hamid sancağı, Ağlasun kazasına bağlı Yazır köyünün sosyal ve ekonomik durumu ile ilgili değerlendirmede bulunulmuştur. Öncelikle Yazır köyünün nüfusu ile hane reislerinin adları, lakapları ve meslekleri hakkında bilgi verilmiştir.

1845 yılında Yazır köyünün hane sayısı 12 olup, bu durumda tahmini nüfusu da 60'tır. Köyde en çok kullanılan isimler Mehmed ve Hüseyin'dir. En çok, sığirta ve fiziki özelliklere göre lakaplar kullanılmaktadır. Meslek olarak en çok ziraatçı bulunmaktadır. Bunun yanında, imamlık, hizmetkârlık ve çobanlık da köydeki diğer meslek dallarıdır. Köyde insanlar geçimlerini tarım ve hayvancılıktan sağlamaktadır. Yazır köyünde 395 dönümü mezru, 160 dönümü gayri mezru olmak üzere toplam 555 dönüm tarla vardır. Köyde; buğday, arpa ve darı üretimi yapılmaktadır. En çok küçükbaş hayvan yetiştirilmektedir. İkinci sırada büyükbaş hayvanlar, üçüncü sırada yük ve binek hayvanları bulunmaktadır. Yazır köyünde en çok bulunan küçükbaş hayvan 400'er adetle sağman keçi ve oğlak, en çok bulunan büyükbaş hayvan 22 adetle sağman inek, en çok

bulunan yük ve binek hayvanı 11 adetle merkeptir.

Ayrıca çalışmada, köydeki hane reislerinin meslek gelirleri ile ödedikleri yıllık vergi çeşitleri ve miktarları da ortaya konulmuştur. Yazır köyündeki 12 hanenin toplam temettuâtı 33013 kuruş olup, toplam vergisi ise 4240 kuruştur. Bu bilgiler doğrultusunda 19. Yüzyıl ortalarında Yazır köyünde yaşayan hane reislerinin, kendi geçimlerini sağlayacak kadar ürün yetiştirdiklerini ve hayvan beslediklerini söylemek mümkündür.

13. SUMMARY

Dividend notebooks are one of the most important sources of Ottoman social and economic history. These books were written primarily for the purpose of making economic arrangements. In addition, it is aimed to control the state revenues, correct the mistakes made about tax, determine the taxpayers and establish the budget balance. Temettuât notebooks provide information on many subjects such as the population of the region where it is written, land, cultivated land products, animal species and numbers, economic and commercial life, etc. Thus, tax was taken from everyone in accordance with their income. In this study, the social and economic structure of the Konya province, Hamid sanjak, and Yazır village of Ağlasun district was evaluated based on the dividend book number 9580 of 1845. From the Temettuât notebook, it is possible to obtain information about the population of Yazır village and the names, nicknames and professions of the household heads. In 1845, the number of households of Yazır village was 12 and its estimated population was 60. The most used names in the village are Mehmed and Hüseyin. Nicknames are mostly used according to adjectives and physical characteristics. There are mostly agriculturalists as a profession. Besides, imamate, servitude and shepherding are other professions in the village. People in the village earn their living from agriculture and animal husbandry. In Yazır village, there is a total of 555 decares of land, of which 395 decares are cultivated and 160 decares are uncultivated. In the village; wheat, barley and millet are produced. Mostly, ovine animals are bred. Bovine animals are in the second place, and cargo and riding animals are in the third place. Beekeeping is also practiced in the village. In addition, in the study, the professional income of the household heads in the village and the types and amounts of annual taxes paid were also presented. Total dividend of 12 households in Yazır village is 33013 kuruş, and total tax is 4240 kuruş.

14. KAYNAKLAR

BOA (Başbakanlık Osmanlı Arşivi), ML.VRD.TMT.d..., 9580.
BOA (Başbakanlık Osmanlı Arşivi), NFS.d..., 3237.

- Barkan, Ö. L. (1953). Tarihî demografi araştırmaları ve Osmanlı Tarihi. *Türkiyat Mecmuası*, 10, 1-25.
- Bizbirlik, A. & Atar, Z. (2009). XIX. yüzyıl Osmanlı Tarihinde Temettuat Defterleri'nin yeri: Saruhan sancağı Mütevelli çiftliği Temettuat Defteri örneği. *Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Dergisi*, 11 (1), 37-57.
- Çağatay, N. (1947). Osmanlı İmparatorluğunda reayadan alınan vergi ve resimler. *Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, V, 483-511.
- Develliöđlu, F. (1990). *Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik lúgat*, Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- Emecen, F. (1988). Ağnam resmi. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, I, İstanbul, 478-479. <https://www.nufusune.com/7138-burdur-aglasun-yazir-koy-nufusu> (Erişim Tarihi:26.03.2021)
- https://tr.wikipedia.org/wiki/Yazır,_Ağlasun (Erişim Tarihi: 25.03.2021)
- Kolay, A. (2018). XIX. yüzyılın ortalarında Manisa'ya bağlı Karaali ve Evrenos köylerinin sosyo ekonomik yapısı (Temettuat Defterlerine göre). *Geçmişten Günümüze Manisa, Şehzade II. Mehmed ve Manisa Tarihi-Kültürü-Ekonomisi*, M. Tepekaya & Z. Atar (Ed.) I, (ss. 679-715), Manisa: Manisa Celal Bayar Üniversitesi Yayınları.
- Kütükoğlu, M. S. (1995). Osmanlı sosyal ve iktisâdi tarihi kaynaklarından Temettü Defterleri. *Belleten*, LIX, 225, 395-412.
- Özdemir Kızılkın, A. (2008). Osmanlı vergi düzeninde Temettuat uygulamaları üzerine bir değerlendirme. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20, 57-66.
- Öztürk, S. (2003). Türkiye'de Temettuat çalışmaları. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 1, (1), 287-304.
- Pakalın, M. Z. (1983). *Osmanlı tarih deyimleri ve terimleri sözlüğü*, 3, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Pakalın, M. Z. (1983). *Osmanlı tarih deyimleri ve terimleri sözlüğü*, I, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Tabakoğlu, A. (2007). Öşür (Osmanlılar), *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 34, İstanbul, 100-103.
- Uysal, M. A. (2020). *Salnamelere göre Burdur (1868-1914)*, İstanbul: Libra Yayınevi.
- Yavuz, A. (2021). *1845 (H.1261) tarihli Temettü'ât Defterlerine göre Hüdavendigâr eyaleti Eskişehir sancağı Mihalgazi kazasına bağlı Koyunlu, Karaoğlan, İğdir, Nardin, Kırka, Kuşça köylerinin iktisâdi ve içtimaî durumu*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Kütahya.

Çatışma beyanı: Makalenin yazarı bu çalışma ile ilgili taraf olabilecek herhangi bir kişi ya da finansal ilişkileri bulunmadığını dolayısıyla herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.

Destek ve teşekkür: Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.